

مجموعه مقالات

حسین عباسی ملی کاربرد روشهای آماری

در پژوهشهای استان شناسی ایران

(به همراه گزارش پیش عباسی)

به کوشش

عبدالکریم شادمر - حمیده چوبک

سرشناسه : همایش ملی کاربرد روشهای آماری در پژوهشهای باستان شناسی ایران (نخستین: ۱۳۹۶: تهران).
عنوان و نام پدیدآور: مجموعه مقالات همایش ملی کاربرد روشهای آماری در پژوهشهای باستان شناسی (به همراه گزارش پیش همایش) / برگزارکننده: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری؛ به کوشش عبدالکریم شادمهر - حمیده جویک، ویرایش مهرداد ملکزاده.
مشخصات نشر: تهران: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۲۱۶ ص: مصور

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۱۲-۳۵-۹-۲۰۰۰۰ ریال

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: باستان شناسی - ایران - روشهای آماری - کنگره ها

موضوع: Archaeology-Iran-Statistical Methods-Congresses

موضوع: باستان شناسی - روشهای آماری - کنگره ها

موضوع: Archaeology-Statistical methods - Congresses

شناسه اف ده: شادمهر، عبدالکریم، ۱۳۴۷-

شناسه اف ده: جویک، حمیده، گردآورنده

شناسه اف ده: پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

رده بندی کنگره: ۹۸۱/۳۹۶ / DSR۲۴

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۳۳

شماره کتابشناسی: ۴۶۱۰۳۸۳

مجموعه مقالات نخستین همایش ملی کاربرد روشهای آماری در پژوهشهای باستان شناسی ایران (به همراه گزارش پیش همایش)

به کوشش: عبدالکریم شادمهر ۱۳۴۷ - حمیده جویک ۱۳۳۱

ویرایش: مهرداد ملکزاده

امور اجرایی و فنی دبیرخانه علمی گردهمایی: مریم رضانی، جلال فرزانی، بابک صفائی و علیرضا محتشم

طراحی و صفحه آرایی متن: خسرو نوروززاده چگینی

چاپ و صحافی:

چاپ نخست: بهار ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۴۱۲-۳۵-۹-۲۰۰۰۰ ریال

بها: ۲۰۰/۰۰۰ ریال

تهران، خیابان امام خمینی، سی تیر، پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، تلفن: ۶۶۷۳۷۰۰۷

نشانی اینترنتی: www.ichtbook.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

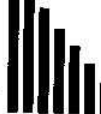
دیباچه

فرهنگ ایرانی، فرهنگی مانا و پایدار است و سبب این ماندگاری، سه ویژگی انعطاف‌پذیری، تعامل فرهنگی و در نهایت هویت ملی است که علیرغم تنوع و تکرر موجود در جامعه امروزی به انسجام ملی کمک نموده است. شناخت فرهنگ گسترده این سرزمین کهنسال، تنها راه شناخت هویت ملی است و آن نیز عزت ملی را به همراه می‌آورد. عزت ملی از گسیختگی فرهنگی ممانعت نموده و سرانجام انسجام و قدرت ملی را فراهم می‌سازد.

در ارتباط با موارد مذکور فعالیت هر پژوهشکده پژوهشگاه میراث فرهنگی بر بخشی از فرهنگ گسترده ایرانی حسب تکلیف تعیین شده بر آن، متمرکز است. عظمت این گستردگی فرهنگ و تمدن به گونه‌ای است که برای شناخت دقیق آن باید در فرهنگ کشورهای مستقل کنونی استقرار یافته در منطقه نیز تأمل نمود.

با نگرش سریع بر اهداف تشکیل پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری و در راستای تحقق آن و فراهم ساختن بستری مناسب برای ارتقای کیفی فعالیت‌های پژوهشی مرتبط و قدرت بخشیدن و پررنگ ساختن حلقه‌ای و زنجیره فراموش شده و احیای هنرهای از یاد رفته این مرز و بوم و همچنین در راستای انجام شش‌سویه برشمردن برای پژوهشگاه، گام مصمم این است که گزیده تحقیقات معمول شده در هر یک از پژوهشکده‌ها به ویژه آثاری که حاصل تتبعات مشترک پژوهشگاه و موسسات تحقیقاتی و آموزشی هم‌رأی ملی به صورت ممکن در وضعیت نشر قرار گیرند که ماحصل آن طریقه‌ای است برای کاربردی کردن دانش به منظور رفع نیاز جامعه و تحقق اهداف برنامه استراتژی پژوهشگاه در راستای چشم‌انداز ۲۰ ساله جمهوری اسلامی ایران.

بار دیگر اذعان می‌نمائیم پژوهش عامل و مبنای پیشرفت و توسعه مستمر و پایدار در جامعه امروزی و به بیان ساده اصل حاکم بر جوامع قرن بیست و یکم است؛ لذا برای ایجاد برآیند حاصل از نتایج و تحلیل یافته‌های مرتبط با آن، تدوین و انتشار یافته‌ها و دانش مرتبط با آن و مستندات مربوطه می‌تواند عامل موثری برای شناخت وضعیت حاضر و ابزاری برای بهینه‌ساختن

برنامه‌های دست انجام و نیز راهنمایی برای نسل آینده در راستای شناسایی و معرفی و هویت-بخشی ایران باشد.

به علت گستردگی حوزه فرهنگ و تعدد عوامل تاثیر گذار بر آن حرکت در جهت معرفی و شناسایی فرهنگ ملی و میراث مرتبط با آن می‌تواند اولین گام باشد لذا پژوهشگاه بر آن است با همکاری پژوهشگران و استادان این رسالت را انجام دهد و امیدوار است با حرکت در این مسیر دست همیاری و همراهی شما را در دست گرفته تا بتواند گام موثری در این راستا بردارد.

پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

www.ketab.ir

مقدمه ریاست محترم پژوهشگاه

جهان امروز جهانی شتابان است؛ «دهکده جهانی»، «انفجار اطلاعات»، «انفجار جمعیت» و جز آن ... نمونه‌هایی از تعبیر و مفاهیم نوینی است که تا چند دهه پیش از این یا به کلی وجود نداشتند یا در زمره افسانه‌های علمی و تخیلی جای می‌گرفتند! اما در زمانه ما حجم مجموعه علوم و معلومات و معارف بشری هر ده سال یکبار دوبرابر می‌شود. در چنین روزگار شتابناکی چه بسیار کشورها، مردمان، و فرهنگ‌های دیرینه‌سالی که در گردابی چنان حایل درافتند (و درافتاده‌اند) و از اصل خویش دور مانند (و دور مانده‌اند)؛ اما به راستی چه باید کرد؟ برای جهانی شدن و پا به پای کاروان پُرشتاب زمانه دویدن، از چه‌ها باید دست کشید و چه‌ها را باید پشت سر نهاد؟

ما در پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری، بر این باوریم که هم می‌توان امروزی و جهانی بود و هم می‌توان استوار بر میراث خویشتن بود و در گذشته خودی ریشه داشت؛ برای رسیدن به چنین هدفی باید قوی بود، قوی مانند برای قوی ماندن باید به دانش‌های روز مسلح و مسلط شد. پژوهش در مجموعه میراث فرهنگی، در باستان‌شناسی، در مردم‌شناسی، در زبان‌شناسی، و در ... می‌تواند و می‌باید که به تقویت هویت ملی و آشنایی با بیانجام یکی از دانش‌های نوینی که می‌تواند برای تقویت هویت ملی و فرهنگی ما در پژوهش‌های میراث فرهنگی، باستان‌شناسی بسیار یاری رساند، دانش آمار است. آمار بنابر بُن و سرشت ریاضی خود، ارائه‌کننده مجموعه‌ای دقیق از برآوردها، برآیندها و تحلیل‌هاست که برپایه مدل‌های آماری تبیین شده مناسب برای بحث‌های فرهنگی و تاریخی را در بستری بس علمی‌تر و بس مطمئن‌تر پیش راند و به نتیجه رساند.

برگزاری «نخستین همایش ملی کاربرد روش‌های آماری در پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران» گامی است در جهت ایجاد هماهنگی و همسویی و همگامی و همای پیروان بزرگان دو حوزه باستان‌شناسی و آمار در داخل کشور، تا با گفتگو و تعامل، پژوهش‌های بیشتر و عمیق‌تر را ممکن سازند. پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری مفتخر است که در این زمینه پیشقدم گردید، بست مناسب و برای پیشبرد مباحث توسعه کاربرد آمار در پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران را فراهم آورده است. امید است این حرکت با رویکرد به باستان‌شناسی نوین در جهت بهره‌گیری هرچه بیشتر علوم میان رشته‌ای، نزد نسل جدید پژوهشگران، دانش‌پژوهان جوان و دانشجویان باستان‌شناسی و آمار، بدعتی باشد سنت‌گذار در تحلیل یافته‌های باستان‌شناسی ایران.

سید محمد بهشتی

رئیس پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری

مقدمه

امروزه با پیشرفت روزافزون دانش و گسترش همه‌جانبه علوم، شاهد رشد و شکوفایی علوم میان‌رشته‌ای در وسیع‌ترین شکل و تعریف آن هستیم؛ و به‌جزئی می‌توان گفت که هم‌اینک یکی از گسترده‌ترین علوم میان‌رشته‌ای، باستان‌شناسی نو است، که به‌منظور بازسازی جوامع گذشته انسانی براساس بقایای مادی به‌جای مانده از آنها از سایر علوم بهره می‌جوید؛ به‌عنوان مثال از ژئوفیزیک جهت شناسایی بقایای سکونتگاه‌ها، و قبرستان‌های نهفته در زیر زمین، عکس‌برداری هوایی، جانورشناسی، گیاه‌شناسی، شیمی، ژنتیک و فیزیولوژی، زمین‌شناسی، علوم اجتماعی و انسانی و حتی هنر را می‌توان نام برد، و به همین دلیل باستان‌شناسان با حجم عظیمی از یافته‌ها و داده‌ها و مقایسه کمی جمع‌آوری شده مواجه خواهند بود و هستند.

بی‌شک طام جمع‌آوری، و تحلیل داده‌ها و هرگونه استنتاج، و مقایسه و تصمیم‌گیری به‌منظور پیشبرد اهداف تحقیقاتی، باید بر اساس معیارهای قابل قبول علمی استوار باشد؛ بنابراین ضرورت به‌کارگیری روش‌ها و فنون علم آمار به‌عنوان مبنای مناسب قابل قبول علمی امری ضروری می‌نماید. با این رویکرد استازشناسی نو در زمره گسترده‌ترین رشته‌های علمی است که به‌ناچار گشاده‌دستانه از تجربیات سایر علوم بهره‌مند شده؛ در روزگار ما با هرچه تخصصی‌تر شدن رشته‌های علمی این بهره‌مندی بیش از پیش نمایان می‌شود.

باستان‌شناسان را می‌توان پزشکان تاریخ، این روزیوم دانست؛ اینان با کاوش و جستجو در گذشته پنهانور و پرافتخار این سرزمین، پرده از مجهولات موجود در تاریخ برمی‌دارند، می‌توان تاریخ این سرزمین را به پازلی تشبیه کرد که با هر کاوش کشفیات جدید انجام شده تکه گمشده‌ای از این پازل در جای خود قرار می‌گیرد. و با توجه به حجم داده‌ها و اطلاعات به‌دست آمده از سال‌ها تلاش باستان‌شناسان کشور نیاز به علم آمار جهت ثبت و جمع‌آوری روشمند یافته‌ها و بوده‌های باستان‌شناختی، ساماندهی و تحلیل این داده‌ها بیش از پیش احساس می‌شود. جستجو در پایگاه مقالات منتشر شده جامعه علمی بین‌المللی مؤید استفاده وسیع از علم آمار در مطالعات حوزه باستان‌شناسی است. با توجه به این نیازها و خلاهای موجود در باستان‌شناسی کشور در این زمینه، برگزاری «نخستین همایش ملی کاربرد روش‌های آماری در پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران» پیشنهاد و مطرح شد و مورد تأیید رئیس محترم پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری جناب آقای مهندس سیدمحمد بهشتی قرار گرفت، و پس از تصویب در شورای پژوهشی پژوهشگاه مقدمات انجام آن به‌دست گردآورندگان مجموعه حاضر صورت پذیرفت. بر این اساس محورهای همایش از اندیشه ورود علم آمار در مطالعات باستان‌شناسی تا مراحل آخر

که کاربرد روش‌های آماری براساس نوع فعالیت‌های باستان‌شناسی باشد، تدوین شده است و بدین ترتیب برای نخستین بار در سطح ملی فرصت ایجاد تعامل بین مراکز دانشگاهی، پژوهشی و انجمن‌های علمی دو حوزه باستان‌شناسی و آمار کاربردی و مشارکت جدی پیشکسوتان و استادان این حوزه‌ها را فراهم آمده است.

کمیته علمی همایش با رایزنی با هیئت مدیره انجمن علمی باستان‌شناسی ایران موفق به کسب امتیاز انتشار ۷ عدد از مقالات برگزیده این همایش برای چاپ و انتشار در مجله علمی و پژوهشی بین‌المللی آن انجمن شد؛ نظر به اهمیت موضوع و این مهم که مقالات مجلات علمی و پژوهشی بیشتر نمی‌بایست در جایی چاپ شده باشد، مقالات برگزیده از مجموعه مقالات پیش‌رو کسر شد و در اینجا فقط چکیده آنها ارائه خواهد شد؛ اصل مقالات به‌زودی در قالب شماره ویژه «نخستین همایش ملی کاربرد روش‌های آماری در پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران» مجله انجمن علمی باستان‌شناسی ایران منتشر خواهد شد.

در پایان لازم است از کلیه دست‌اندرکاران برگزاری این همایش از جمله اعضای شورای سیاست‌گذاری، کمیته علمی، هیئت اجرایی همایش، و نیز نهادهای فرهنگی و مؤسسات علمی و گروه‌های آموزشی دانشگاه‌ها و انجمن‌های علمی باستان‌شناسی، آمار و آمار زیستی که با حمایت‌های معنوی و مادی در زمینه امکان‌برپایی با شکوه این همایش رو فراهم آوردند، و سایر دوستان و همکاران تشکر و قدرانی، و بایم امید است این همایش فتح‌بابی باشد جهت توسعه کاربرد بیشتر روش‌های آماری در پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران و آشنایی بیشتر این دو حوزه از فعالیت‌های یکدیگر.

عبدکریم شادمهر - حمیده چوبک

مار ۱۳۹۶

فهرست مقالات

- ۱ مروری بر کاربرد خوشه‌بندی داده‌های شکل در باستان‌شناسی
سحر اصیلی، عادل محمدپور و امید نقشینه ارجمند
- ۱۱ * آنالیز پاتولوژیکی اسکلت‌های انسانی: پژوهش آماری درباره سلامت و بیماری مردمان عصر
مس‌سنگی و مفرغ تپه حصار دامغان
زهرا افشار
- ۱۳ تحلیل مکانی محوطه‌های تاریخی شهر تهران و حومه برای شناسایی توزیع سکونت در ادوار
مختلف تاریخی
سید محمد بهشتی، مهدی بشارت نیا و عبدالکریم شادمهر
- ۳۳ * تحلیل الگوهای استقرار، بر اساس آزمونهای همبستگی، رتبه اندازه و آنتروپی
(مطالعه موردی محوطه‌های عصر برنج گودین (III) دشت کنگاور)
بهزاد بلمکی
- ۳۵ * بررسی تجانس آماری ویژگی‌های صنعت دست‌ساخته‌های سنگی چرت و ابسیدین در محوطه
کهنه‌تپه‌سی آذربایجان شرقی
مژگان جایز، انوشیروان کاظم‌نژاد و علی زلفی
- ۳۷ تحلیل کمی و کیفی رشته باستان‌شناسی در نظام دانشگاهی ایران: سنجش کاربرد آمار
ابراهیم خدایی، رضا محمدی و فاخته اسحاقی
- ۶۵ مطالعه و تحلیل آماری فرهنگ کورا - ارس در حوضه آبگیر قزل‌اوزن
زهرا رجیبون
- ۸۳ تحلیل مدل‌های استقرار دشت جنوبی سرایان در دوران اسلامی با تاکید بر روش‌های آماری
زینب نظری قهفرخی، حسن هاشمی زوج‌آباد، سامان فرزین و بهرام عنانی
- ۱۰۳ * تحلیل بقا باروش‌های جدول عمر و کاپلان مایر در مقایسه سن به هنگام مرگ در مردان و
زنان براساس بقای اسکلت‌های مکشوفه در گورستان شهر سوخته
عبدالکریم شادمهر، ابراهیم حاجی‌زاده، احمد رضا باغستانی و سیدمنصور
سیدسجادی

- ۱۰۵ به کارگیری روش‌های آماری در حل مسائل باستان‌شناسی
عبدالکریم شادمهر و عبدالرحمن راسخ
- ۱۱۳ * رابطه نقش و فرم در سفال‌های دوره باکون میانه (هزاره پنجم پیش از میلاد) تپه رحمت آباد
فارس با استفاده از مدل‌های خطی آماری
محمد حسین عزیزی خرائقی، مسعود صالحی و فرید زایری
- ۱۱۵ مطالعه فرایند تولید آلیاژ برنز قلعی در دوران پیش از تاریخ ایران بر اساس مطالعات آماری و
تحلیل نتایج
امید عودبانی
- ۱۲۷ کاربرد تحلیل خوشه‌بندی در مطالعه نقوش نقش برجسته تخت جمشید
مریم فرهنگ و مونس گل‌علی‌زاده
- ۱۴۳ * بحثی در تحلیل آماری مواد باستان‌شناختی: مقایسه اقتصاد زیستی تپه سگزآباد و
هفت‌تپه در عصر آهن
مرجان مشکور و آزاده مسیحی
- ۱۴۵ * پژوهشی آماری در سفال‌های مس سگینه و خله کو
ساره نعمت‌الهی‌نیا، حمیدرضا ولی‌پور، سیدرضا اسکندریاری راد
- ۱۴۷ طبقه‌بندی کوزه‌های لوله‌دار براساس روش تحلیل خوشه‌ای
سمیه حسینی، امیرصادق نقشبند، احسان بهرامی سامانی، مهدی عزیزمحمدلوها
- ۱۶۱ تحلیل آماری بقایای انسانی به دست آمده از کاوش فصل نخست خورشید، تنگ گاسقلی
حامد وحدتی‌نسب، ماندان کوازی، عباس مقدم، شایان مصطفایی
- ۱۷۳ گزارش پیش همایش
- ۱۹۹ کارگاه‌ها